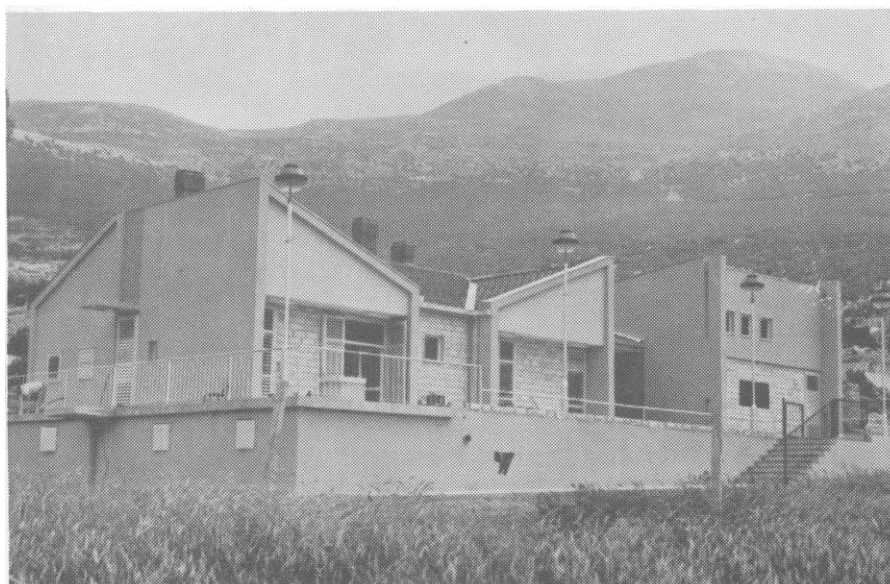

SPOMEN-OBILJEŽJA O BRIGADI

Do trenutka štampanja ove knjige Redakcijski odbor nije raspolagao sa svim podacima o spomen-obilježjima podignutim da čuvaju uspomene na Druge dalmatinsku proletersku brigadu i njene poginule pripadnike. Zato ovdje spominjemo samo ona spomen-obilježja za koje se zna daje ratni put što gaje od 3. X 1942. do 15. V 1945. godine prevalio borbeni stroj Druge dalmatinske brigade. Nazivi ulica, mostova, trgova, škola, dječjih vrtića i društava, kao i poprišta slavnih bitaka, obilježja su koja čuvaju od zaborava, a slova uklesana u kamenu neizbrisive su autentične informacije za historiju.

Spomen-dom 2. dalmatinske proleterske brigade - Uništa (Dinara)

Na kraškoj poljani ispred malog bosanskog sela Uništa, na jugozapadnim obroncima Dinare, gdje se vjekovima sijala raž i pšenica ali i gdje su se 3. listopada 1942. godine po prvi put postrojili bataljoni Druge dalma-

tinske brigade, na inicijativu i udarničko pregalaštvo njenih preživjelih boraca, sagrađen je Spomen-dom. Lijepa građevina - kombinacija fino klelanog kamena i cementa, čiji se pokrov od crijepa doima kao jarko crvena ruža procvjetala u kamenjaru, ima višestruko značenje i simboliku. Malo zabačeno selo dobilo je reprezentativne prostorije u kojima su našle svoj kutak za djelovanje i okupljanje mjesne društveno-političke organizacije, brojni izletnici, planinari, lovci i ini posjetioči. Centralno mjesto Doma je spomen-soba s autentičnim fotosima i grafikonima koji govore o ratnom putu brigade. Pored toga Dom raspolaže s 18 kreveta, ima biblioteku, blagovaonicu i čajnu kuhinju.

Pano koji se nalazi u Spomen-domu prikazuje borbeni put brigade, narodne heroje i odličja brigade

U aneksu Spomen-doma podignuta je grobnica u kojoj su sahranjeni posmrtni ostaci boraca poginulih u vrletima oko Uništa. To je mjesto gdje se odaje počast i svim palim borcima Druge dalmatinske brigade, polazu vijenci zahvalnosti, održavaju satovi povijesti, upriličuje prijem pionira u organizaciju Socijalističke omladine... Aleja između grobnice palih boraca i Spomen-doma uokvirena je drvoredom od 88 stabala u čast druga Tita.

Dakle, na mjestu odakle je Druga dalmatinska brigada krenula na svoj put slave i herojstva, podignut je najljepši spomenik koji je u višestrukoj funkciji, koji živi jednako kao i legende o dalmatinskim proleterima. Pod nazivom »Put dalmatinskih proletera« nazvan je asfaltni put što su ga pripadnici Druge dalmatinske brigade uz obilnu pomoć inženjerskih jedinica naše Armije izgradili u dužini od 12 kilometara od Uništa do Kijeva gdje se spaja sa cestom Sinj-Knin.

Na mostu između Foče i Broda na Drini nalazi se spomen-ploča na kamenom postolju koja govori o probouju dalmatinskih proletera preko nabujale Drine, koji su uz pomoć hrabrog splavara Rade Čosovića forsirali tu nemirnu rijeku.

Spomen-sala u Domu 2. proleterske brigade u Uništima

Grupa boraca ispred spomen-ploče u Uništima 1962. godine

Na zidovima Spomen-muzeja na Tjentištu uklesana su 833 imena boraca Druge dalmatinske proleterske brigade koji ostaše na vječnoj straži u Dolini heroja...

... Na Donjim Barama, poviše Tjentišta i Sutjeske, iako skromna za veličinu događaja, spomen-ploča kazuje o do tada neviđenom herojstvu što ga iskazaše borci Druge dalmatinske od 5. do 9. juna 1943. u nadčovječanskoj bici protiv deseterostruko nadmoćnijeg njemačkog zavojevača iz zloglasne »Anaker« grupe. Povijesna je istina da su borci Druge dalmatinske brigade također pod vrlo dramatičnim okolnostima krajem 1943. i početkom 1944. godine nekoliko puta i na raznim mjestima od Rudog, Prijepolja, Bijelog Polja, Ivangrada (Berane) i Andrijevice prelazili Lim ovu nabujalu i vrlo hladnu planinsku rijeku. Narod ovoga kraja to je zapamtio, i da bi se odužio borcima Druge dalmatinske brigade dao mostu na novosagrađenom magistralnom putu koji povezuje Ivangrad s Andrijevicom naziv »Most Druge dalmatinske proleterske brigade«.

Kod sela Bogmilovića, uz cestu Nikšić-Titograd, spomen-ploča kazuje daje na tom mjestu 2. aprila 1944. godine u jurišu protiv Nijemaca i četnika na čelu svoga bataljona poginuo Jovo Četnik, komandant Trećeg bataljona Druge dalmatinske proleterske brigade.

Spomen-ploča podignuta u Livnu u povodu drugog oslobođenja Livna, 15. decembra 1942. godine

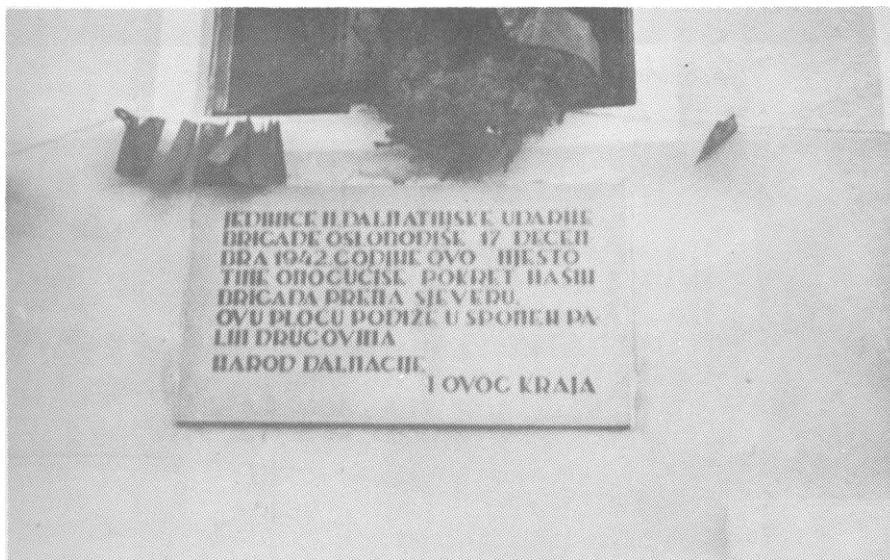
U Nikšiću jedna od najljepših ulica u novosagrađenom dijelu grada nazvana je ulicom Druge dalmatinske brigade. I u Kotoru, Tivtu, Dubrovniku, Kninu postoje ulice koje nose naziv 2. dalmatinske... U Zatonu kod Dubrovnika spomen-ploča kazuje: »Obala Druge dalmatinske proleterske brigade«.

Novi most u Trebinju koji spaja obale Trebišnice, lijevu i desnu polovicu ovoga ustaničkog hercegovačkog grada, na pročelju nosi spomen-plo-

ču u mramoru: »Most Druge dalmatinske proleTERSke brigade«. To je spomen i zahvalnost dalmatinskim proleterima koji narodu ovoga kraja donijeh konano oslobođenje u osvit 5. oktobra 1944. godine.

U Vrgorcu dječji vrtić nosi ime Dragice Raos, palog borca Druge dalmatinske brigade; u Solinu, također dječji vrtić nosi ime poginule Vjere Poljak, a u Trogiru - Segetu Tonke Guine, u Šibeniku Ande Žuljan. Šibenik je bustom i ulicom obilježio narodnog heroja Slobodana Macuru-Bonda, Knin Boška Žunića, a Majdan-Kučine Dragu Markovića.

Daljnijim istraživanjima treba utvrditi na koje se sve načine gaje tradicije i čuvaju uspomene na slavni ratni put Druge dalmatinske proleTERSke brigade i borce poginule na njenom dugačkom putu od Uništa do granice Albanije (istočno od Andrijevice), te do Ivanjice u Srbiji, do Maglaja i tuzlanskog bazena na sjeveru Bosne, do Titograda i uzduž i poprijeko po Crnoj Gori, od Dubrovnika do Mostara, od Neretve, Kupresa, Duvna, Posušja, Livna, Bosanskog Grahova, do Karlobaga, Jablanca, Raba, Cresa, Lovrana i Opatije do Trsta - do stotina gradova i sela širom naše zemlje koja je dala svoje najbolje sinove u borbeni stroj ove brigade bratstva i jedinstva. Na kraju treba spomenuti da grad odnosno općina Dubrovnik imaju domicil Druge dalmatinske proleTERSke brigade. Dubrovčani planski i programski njeguju borbene i etičke tradicije brigade. Pet osnovnih škola uzele su nazive i patronat nad pet bataljona Brigade a k tome Osnovna škola »Mišo Simoni« i patronat na brigadnu limenu glazbu.

Spomen-ploča u Suici u povodu oslobođenja 17. decembra 1942. godine

Najavnoj česmi u središtu Duvna nalazi se spomen-ploča čija uklesana slova kazuju o zajedničkom jurišu boraca Druge dalmatinske i Četvrte crnogorske brigade oktobra 1942. godine kada su razbili ustašku »Crnu legiju« i oslobodili ovaj grad.

Spomen-ploča na zgradi Opštinske skupštine u Posušju govori o zajedničkom jurišu boraca Druge dalmatinske i Četvrte crnogorske brigade kada su veljače 1943. oslobodili taj grad.

Spomen-ploča na zgradi Skupštine općine Posušje

Spomen-ploča u Jablanici o prelasku 2. dalmatinske brigade preko Neretve

Most preko Neretve u Jablanici nosi naziv Druge dalmatinske brigade podsjećajući na 6/7. III 1943. kada je brigada prešla tu rijeku. Na spomen-ploči i u Spomen-domu u Jablanici stoji informacija koja raspreda legendu o prvoj od tri rijeke - tri legende Druge dalmatinske brigade koje je ona savladala.

Spomen-ploča u Foči u počast borcima koji su izgubili život u virovima Drine, ožujka 1943. godine

Spomen-ploča na Donjim Barama, Sutjeska

Na putu od Glavatičeva ka Kalinoviku spomen-ploča kaže da su ovaj kraj po prvi put krajem ožujka 1943. oslobodili borci Druge dalmatinske brigade do nogu razbivši četničke jedinice. To je spomen-obilježje na dvadesetak poginulih boraca Druge dalmatinske brigade.

Delegacija 2. dalmatinske proleterske brigade prilikom otkrivanja spomen-ploče u Pašinom Konaku, istočna Bosna